

Prispevki ministrov za področje izobraževanja

UDK 37.014(497.4)(091)

1.04 Strokovni članek

Prejeto: 6. 8. 2021

Prof. dr. Simona Kustec

Ministrica za izobraževanje, znanost in šport
v sedanji (štirinajsti) vladi Republike Slovenije

Z izkušnjami preteklosti naproti znanju prihodnosti

Towards future knowledge with experience from the past

Znanje, izobraževanje in z njima povezani procesi so temeljni gradniki majhnega naroda. Slovenski ni nobena izjema. Nasprotno, skozi zgodovino smo pokazali, da smo lahko prav z znanjem enakovredno konkurenčni komurkoli, kjerkoli in kadarkoli.

Sistem vzgoje in izobraževanja na Slovenskem je v svoji skoraj petstoletni zgodovini prehodil zahtevno, a odločno pot za svoj obstanek in vsakokratno modernizacijo. Nanj so vedno vplivale zgodovinske razmere tedaj aktualnega razvoja, ki so si jih na podlagi svojih videnj in potreb po še boljšem jutri postavljali ljudje sami. Podobno kot je začetna zgodovinska ideja po vzpostavitvi slovenskega šolstva sovpadala s časom boja proti tedaj neozdravljivi epidemiji kuge, tudi sedanji čas boja proti epidemiji covid-19 vstopa v trenutku, ko se odvijajo temeljni premisleki o nadaljnjem razvoju sistema vzgoje in izobraževanja po celem svetu, vključno pri nas.¹

Šolstvo na Slovenskem je bilo po letu 1770 šele s t. i. šolsko reformo v času vladanja Marije Terezije in pod izvedbo Blaža Kumerdeja postopoma, čeprav v praksi še ne povsem dosledno razglašeno za *politicum* oz. politično zadevo, o kateri ima pravico odločati država, saj je »vzgoja mladine obojega spola najvažnejši temelj resnične blaginje narodov«. Nadaljnji videnj premik v zgodovini slovenskega šolstva je bil narejen v času ilirskih provinc, nadalje v času okoli preporoda narodov (1848), po prvi svetovni vojni je sledil proces temeljite slovenizacije šolskih ustanov in leta 1919 končno ustanovitev prve slovenske univerze s sedežem

¹ Kustec, 2020.

v Ljubljani, dokončno pa je bila po koncu druge svetovne vojne v tedanji državi izvedena celovita šolska reforma (1958), ki je postavila temelje obveznemu in enotnemu osemletnemu osnovnošolskemu izobraževanju za vse, srednješolskemu ter visokošolskemu izobraževanju, vključno z ustanovitvijo druge slovenske univerze v Mariboru leta 1975.²

Na takšni zgodovinski popotnici in dosežkih so bila leta 1991 z nastankom samostojne parlamentarne demokratične države in sprejemom njene ustave vzpostavljena temeljna določila 57. člena Ustave Republike Slovenije, ki opredeljuje svobodno izobraževanje ter obvezo države, da iz javnih sredstev financira osnovnošolsko izobraževanje in ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo.³

Simbolično lahko razvoj vzgojno-izobraževalnega sistema od časa samostojne države dalje v zadnjih treh desetletjih razdelimo na tri obdobja:

1. vzpostavitev vzgojno-izobraževalnega sistema samostojne, demokratične države v strokovno-programskem in institucionalnem smislu (od 1992 do ok. 2000). To je bil čas, ko so nastali prvi samostojni strokovni in tudi politični dokumenti o izobraževanju in ko so stekle kurikularne preнове. Postopoma se je začel vzpostavljati nov izobraževalni sistem na vseh nivojih izobraževanja. V šolskem letu 1994/95 je bila znova uvedena splošna matura, proti koncu omenjenega obdobja sta konec osnovne šole zaznamovali nacionalno preverjanje znanja in seveda preobrazba osemletnega osnovnošolskega izobraževanja v devetletni program, v katerega so učenci stopili s šestim, ne več sedmim letom starosti;
2. odpiranje v mednarodno vsebinsko-programsko in procesno-izvedbeno okolje (ok. 2000 do 2020), ki ga zaznamuje polno članstvo v vodilnih svetovnih izobraževalnih institucijah ter sistemih (kot Svet Evrope, EU in Eurydice, Unesco, OECD, Pisa, Talis) in v tej povezavi mednarodno primerljivostjo nacionalnih ureditev, statusov, predvsem pa tudi dosežkov znanja. Na ravni izobraževalne vertikale v tem obdobju vsekakor najbolj izstopa uvedba bolonjskega sistema na visokošolski ravni, katerega cilj je bil uvesti bolj primerljiv, združljiv in skladen sistem za evropski visokošolski prostor. Večji poudarek se je (vsaj za zgodovino slovenskega prostora zopet) namenjal tudi strokovnemu, poklicnemu, vajeniškemu sistemu, višjim šolam ter vsesplošnemu pomenu vseživljenjskega izobraževanja;
3. temeljit premislek o osveženi viziji znanja, izobraževalnega sistema in potreb mladih generacij ter nove družbene stvarnosti in z njo povezanih potreb. Vizionarska stroka o pomembnosti uvajanja in izvajanja sprememb, ki bodo prilagojene potrebam današnjih generacij šolajočih se in prihodnjega

² Gabrič, 2009.

³ Ustava Republike Slovenije, 1991.

časa, govori že nekaj časa,⁴ to pa potrjujejo tudi dosežki in znanje našega šolskega prostora.⁵ Naloga pristojnih strok,⁶ držav in mednarodnih institucij ter združenj v tovrstnih primerih je, da prepoznajo in podpirajo dobro delujoče rešitve in s tem odpornost in prihodnost vzgojno-izobraževalnega sistema.⁷

V luči slednjega zato ocenjujem, da mora biti naš pogled – tako odgovorne stroke kot tudi politike, ki bo še naprej zagovarjala znanje in izobraževanje kot javni interes in odgovornost države – usmerjen predvsem v prihodnjih 30 let. V vprašanje, kdaj in kako vpeljati spremembe, ki bodo vzgojno-izobraževalni sistem delale tako po vsebini kot po načinih podajanja, usvajanja in preverjanja znanja prilagojen potrebam jutrišnjega dne ter generacij mladih in ki bo hkrati znal ohraniti, a ustrezno modernizirati nujne tradicionalne elemente poučevanja. Tu imam v mislih zlasti naslednje 4 segmente:

1. učitelji ostajajo prvi nosilci in šola prvi fizični prostor pridobivanja znanja;
2. prilagoditev načinov gradualnega podajanja, usvajanja, razumevanja, utrjevanja temeljnega znanja, ki se nadgrajuje, širi z aktualnimi vsebinami in znanjem;
3. nova, sodobna orodja, načini tudi prostori prenašanja znanja;
4. zaščita in negovanje temeljnih vrednot izobraževalnega sistema, ki je utemeljen na odgovornosti tako države kot vseh v sistem vključenih skupin, od zaposlenih do učečih se, zajema naslednje vrednote: enakost, pravičnost, spoštovanje, strpnost, kreativnost in inovativnost, pa tudi disciplino, delavnost, pomoč, timskost, sodelovanje ter prevzemanje odgovornosti za lastno znanje.

Veselim se prihajajočega obdobja in svežega razvoja vzgojno-izobraževalnega sistema v Republiki Sloveniji. Predvsem pa močno verjamem vanj, saj ga s svojim delom, dosežki in strokovno avtoriteto gradite prav vi, številni slovenski pedagoški delavke in delavci, za kar vam v imenu države izrekam iskreno zahvalo in spoštovanje ter dobre želje za opravljanje vašega poslanstva tudi v prihodnje. Zaradi vsega zapisanega zaveze do vas in vašega dela ostajajo prva domača naloga mojega vsakega delovnega dne.

4 Več o tem v Arweck in Nesbitt, 2004; Lemke in Sabelli, 2008; Lovat in Toomey, ur., 2009; Sandlin, Schultz in Burdick, 2010; Giroux, 2021.

5 ZRSS, 2021; RIC, 2021.

6 V aktualnem času covid-19 govorimo o interdisciplinarnem sodelovanju in prepletu pedagoške, psihološke, zdravstvene, epidemiološke stroke.

7 OECD, 2018; European Commission, 2020, 2021.

Viri in literatura:

- Arweck, E. in Nesbitt E. (2004): Values education: The development and classroom use of an educational programme. *British Educational Research Journal*, 30(2), 245–261; <https://doi.org/10.1080/0141192042000195263>.
- European Commission (2020). Joint European Roadmap towards lifting COVID-19 containment measures. Brussels, European Commission. Pridobljeno maja 2020 s spletne strani: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_-_a_european_roadmap_to_lifting_coronavirus_containment_measures_o.pdf.
- European Commission (2021). On online and distance learning in primary and secondary education (provisional title). Pridobljeno avgust 2021 s spletne strani: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12984-Spletno-ucenje-in-ucenje-na-daljavo-v-primarnem-in-sekundarnem-izobrazevanju_sl
- Gabrič, A. 2009. Sledi šolskega razvoja na Slovenskem. Pedagoški inštitut.
- Giroux, H. A. (2021): *Race, Politics and Pandemic Pedagogy: Education in a Time of Crisis*. Bloomsbury Academic, London.
- Kustec, S. 2020. Med priložnostjo, dolžnostjo in bremenom: slovenski sistem vzgoje in izobraževanja v Covid-19 času, V: Logaj, V., ur. *Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji v razmerah, povezanih s covid-19. Modeli in priporočila*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo, str. 4–6.
- Lemke, J. L. in Sabelli, N. H. (2008). *Complex Systems and Educational Change: Towards a new research agenda*, *Educational Philosophy and Theory*, 40:1, 118–129, DOI: 10.1111/j.1469-5812.2007.00401.x
- Lovat, T. J. in R. Toomey, ur. (2009). *Values education and quality teaching: The double helix effect*. David Barlow.
- OECD (2018). *OECD Future of Education and Skills 2030*. Pridobljeno junij 2021 s spletne strani: https://www.oecd.org/education/2030-project/about/E2030%20Introduction_FINAL_post%20IWG9.pdf
- RIC (2021). Republiški izpitni center. Pridobljeno avgusta 2021 s spletne strani: <https://www.ric.si/>.
- Sandlin, JA., Schultz BD in Burdick, J. (2010): *Handbook of Public Pedagogy: Education and Learning beyond Schooling*. Routledge.
- Ustava Republike Slovenije. 1991. Pridobljeno avgusta 2021 s spletne strani: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>.
- ZRSS (2021). Priznanja Blaža Kumerdeja – Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno avgust 2021 s spletne strani: <https://www.zrss.si/zavod-rs-za-solstvo/na-grade-in-priznanja/priznanja-blaza-kumerdeja>.